

temes-1)

PERE BOSCH I CUENCA. Historiador i periodista

EL FRACÀS DEL SINDICALISME AGRARI CATÒLIC A LA REGIÓ DE GIRONA (1918-1936)

El 15 de març de 1930, el *Butlletí de la Federació Sindical Agrària* de Girona reproduïa una estadística en què es comptabilitzaven les associacions agràries de la província i el nombre de socis de cadascuna. Si contrastem aquestes dades amb la relació que apareixia en la primera pàgina de la publicació, més de la meitat (49, d'un total de 76) estaven adscrites a la Federació i, per tant, podien catalogar-se (amb tots els matisos que vulguem) com a catòliques. Segons la mateixa font, els sindicats adherits aplegaven uns 6.100 associats, poc més de la meitat dels que recollia la globalitat del cens (el 51,84 %). Si ens atenem a la magnitud d'aquestes dades, doncs, era ben comprensible que els seus directius proclamessin amb evident satisfacció, que «som nosaltres els representants propis de l'Agricultura en nostre Bisbat».¹

La Federació Sindical Agrària de Girona (d'ara endavant, FSA) s'havia creat el 1918, val a dir que amb un cert retard respecte a les seves homònimes catalanes.² En poc temps, però, va esdevenir la més potent del nostre país: tres anys després de la seva fundació, ja comptava amb 60 sindicats adherits; i la xifra encara s'enfilaria fins als 64 el 1925, el moment de màxima expansió. L'any anterior, les compres col·lectives havien superat el milió de quilos, el rècord de la secció; mentre que les operacions de crèdit, supeditades als sobrants de les caixes adherides, s'havien situat en xifres molt més modestes, tant pel volum com pels crèdits concedits.³ Les dades se situaven molt lluny de les que oferien les seves homònimes castellanes o navarreses, però superaven amb escreix la resta de federacions catalanes.

Les febleses

En realitat, qualsevol observador imparcial hauria pogut compartir la proclama triomfalista que hem citat més amunt. Però, sense negar el pes de l'opció catòlica en el conjunt del sindicalisme agrari gironí (la zona on va arrelar amb més força del nostre país), una anàlisi acurada de la realitat ens indica prou bé fins a quin punt la seva força se sustentava en unes bases ben precàries. D'una banda, perquè algunes de les entitats més potents havien decidit mantenir-se al marge de la FSA. No deixa de resultar simptomàtic, en aquest sentit, la resposta que van donar alguns dels sindicats convidats a participar en l'acte de constitució.

El rector d'Espolla, per exemple, reconeixia que la junta directiva no volia «entrar en la Federació, perquè, dicen, puede tener fines políticos». I, més endavant, puntualitzava que «la razón que alegan para no entrar en la Federación no es “los fines políticos”. Si *est fructibus eorum* han de ser juzgados, hare de cambiar la palabra “políticos” por la de “religiosos” y así la única razón es porque “la Federación es demasiado clerical” [...]».⁴ La reacció revela clarament que el problema no era la unió, sinó qui la impulsava. Els problemes, però, no venien només dels sindicats aconfessionals, sinó també dels catòlics que, o bé no es decidien a ingressar-hi (com és el cas del de Lloret de Mar) o bé participaven dels serveis comuns d'una forma ben modesta (tal com succeïa amb el de Banyoles).

L'altra feblesa cal vincular-la amb el model de creixement. Hom va optar, des de bon començament, per una cursa frenètica per crear nous sindicats que aturessin l'arrelament del sindicalisme àcrata, sobretot al pla

Inauguració de la farinera del Sindicat Agrícola de Banyoles, amb el consiliari de l'entitat, Pere Dausà.
Font: ACPE / Fons d'imatges.

d'Olot, on s'havia manifestat amb cruesa un conflicte entre masovers i propietaris.⁵ Tal com proclamava el consiliari del Sindicat Agrícola de Banyoles, Pere Dausà, «cal anar de pressa a fundar sindicats a on els pagesos s'hi sentin emparats, protegits i defensats [...]».⁶ De fet, 29 dels 36 sindicats que van incorporar-se a la FSA de Girona entre el 1919 i el 1921 havien estat creats o refundats durant aquells mateixos anys; 12 d'ells corresponien a l'actual comarca de la Garrotxa. Al cap d'uns quants anys, bona part d'aquestes entitats tenien una base social i una activitat ben esquistades i havien esdevingut autèntics fòssils associatius, sense capacitat d'aportar res a la Federació.

L'exemple de Banyoles

Les febleses del sindicalisme catòlic no només es desdobren quan es repassa el pes o les activitats de les federacions, sinó també quan se situa el focus d'atenció en els sindicats més dinàmics. El Sindicat Agrícola de Banyoles n'és, probablement, l'exemple més paradigmàtic. Al final del 1919, l'entitat s'havia convertit en el principal aparador del catolicisme social. Les dades que reflectia la memòria d'aquell any eren espectaculars: 1.469 socis repartits entre més de 113 pobles de tot el bisbat; una finca en propietat que permetia encabir una farinera i tot un seguit de serveis i maquinària agrícola; una carnisseria; un saló teatre i un cafè; una àmplia oferta d'assegurances del bestiar; una secció de compravendes col·lectives o una caixa rural. Tal com remarcava el president de la FSA de Girona, Jaume Rosich, «[...] aquí, en la nostra província, tots els qui volem donar un pas en actuació sindical agrària, hem de consultar allò que heu fet a Banyoles [...] per a prendre'n model».

El Sindicat, però, va haver de fer front a l'oposició dels principals propietaris locals, en bona part provocada per l'intent de trencar el monopoli de la fabricació de farina.⁷ En tot cas, es tractava d'un enfrontament ben poc exemplar per un sindicat que predicava la germanor entre les diferents classes socials.

Aquesta actitud, juntament amb l'apatia de la major part dels propietaris, va provocar que, a poc a poc, el consiliari abandonés el seu discurs conciliador i plantegés amenaces ben contundents: «donem paraula que els pagesos s'associaran de pressa, i ho faran amb els propietaris, sense els propietaris o contra els propietaris. Aquests són els qui, amb la seva actitud, han d'escollir-ho». Les amenaces no només es referien al model d'associacionisme, sinó també a les relacions que els propietaris mantenien amb els conreadors: «cal notar que l'estat actual de coses tampoc pot continuar, i raó tenen els masovers i parcers de demanar una justa legislació agrària que defensi els seus drets i els protegeixi contra els intolerables i fins inhumans abusos que en l'actualitat cometem molts propietaris».⁸ No resulta gens estrany, si ens atenem a aquest tipus de missatges, el fet, aparentment paradoxal, que pocs dies després de la proclamació de la República alguns socis impulsessin un sindicat que s'acabaria convertint en l'embrí d'una federació de sindicats agraris de les comarques gironines.⁹ El seu programa seria, en un començament, clarament deutor del catolicisme social, però s'aniria perfilant i radicalitzant amb el pas del temps.

Els problemes no venien només per l'apatia o l'oposició ferotge d'alguns propietaris, sinó també del model de sindicat que s'havia bastit. Tot i que el consiliari s'havia declarat contrari a la «confessionalitat imprudent», ben aviat es va fer evident que les fidelitats que havia aconseguit establir no havien vingut per l'atracció de l'evangeli, sinó pels serveis que oferia i, sobretot, pel trencament del monopoli de la farinera. Tot plegat va provocar que el mateix consiliari forqués la junta directiva a emprendre, a partir del 1920, una reestructuració a fons de l'entitat. Tal com afirmava en una intervenció, «com que el nostre ideal no ha estat mai el d'una gran casa de comerç o d'indústria, sinó d'una gran obra social, la Junta abans d'emprendre resoltament els projectes que té anunciats creu absolutament indispensable fer una depuració del Sindicat». El resultat d'aquesta reestructuració fou, com es

Portada d'un exemplar del portaveu de la FSA de Girona. Font: Col·lecció particular.

temes-1)

pot suposar, un descens notable en el nombre d'associats, que es va reduir a poc més de la meitat en només tres anys.

La reacció

La proclamació de la República posarà al descobert les febleses i les contradiccions del sindicalisme agrari catòlic. En el cas de la FSA de Girona, el president honorari, Jaume Rosich, s'entestava a proclamar que «les tendències dominants són contràries als principis que han inspirat sempre la nostra actuació i que han donat vida a la Federació i als sindicats que la integren».¹⁰ En realitat, els problemes venien de molt abans i bona part de les seccions agonitzaven des de feia temps. Finalment, el 1933, la de crèdit va quedar absorbida per la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, mentre que la comercial es va eliminar, no sense deixar de reconèixer el motiu del fracàs: «la supressió, per la Federació [...] representarà un avantatge, puix acostumats els Sindicats agrícoles a operar directament pel seu compte, no aconseguia pas, des de feia temps, aquell muntant d'operacions necessàries per a pagar les despeses que el seu manteniment exigia».¹¹ L'única secció que funcionava era la de propaganda, molt més centrada a combatre la legislació social agrària que no pas a promoure les bondats del catolicisme social. Així mateix, el sindicalisme catòlic no era un instrument útil per apaivagar la tensió social, com tampoc ho havia estat el 1918. El 15 de gener de 1933, Jaume Rosich s'atrevia a afirmar que «en les poblacions a on existia un sindicat dels nostres, verdaderament no s'han produït conflictes d'ordre social». En realitat, la dinàmica era absolutament la contrà-

Concentració de pagesos a la sortida d'un judici de conciliació a Lladó (Alt Empordà) el 1933. Font: Col·lecció particular.

ria. Si analitzem les dades de les comissions arbitralis o els actes de sabotatge que es van produir des del 1931, ens adonem que foren precisament les poblacions on hi havia un sindicat adherit a la FSA on es va manifestar una major conflictivitat, com ara a Banyoles, Castelló d'Empúries o bona part de la comarca d'Olot. El problema, però, no era només que el catolicisme social fos un antídote inútil per apaivagar la conflictivitat social, sinó que es va acabar produint un abocament dels arrendataris i parciers cap al sindicalisme reivindicatiu, al mateix temps que els mateixos directius de la FSA de Girona ingressaven en massa a l'IACSI. Una prova evident que els uns i els altres havien deixat de confiar en la recepta del catolicisme social. ■

Notes

1. BFSA, núm. 133 (15 de març de 1930), p. 5-6.
2. Sobre el procés de creació, encara resulta útil el llibre de J. CUESTA, *Sindicalismo católico agrario en España (1917-1919)*, Narcea, 1978, p. 213-240.
3. Hem parlat d'aquesta Federació a P. BOSCH, *Jaume Rosich i Bassa*, Barcelona / Valls: Fundació Roca i Galès / Cossetània Edicions, 2012, Col·lecció Cooperativistes Catalans, núm. 18.
4. Arxiu Diocesà de Girona, Sindicatos Católico-agrícolas (1900-1920), carta del rector d'Espolla, datada el 22 de juny de 1918.
5. Una bona anàlisi d'aquest conflicte ens l'ofereix el president del Sindicat Agrícola del Partit d'Olot: R. PUJOLAR I HUGUET, *La qüestió agrària del Pla d'Olot*, Olot: Impremta i Llibreria de Ramon Bonet, 1919.
6. *Bulletí Sindical*, núm. 151, 26 de juliol de 1919, p. 2-4.

7. Hem parlat d'aquesta qüestió en «Els propietaris rurals i el sindicalisme agrari a principis del segle XX: el cas de Banyoles», ponència presentada al VI Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. Sociabilitat i àmbit local, Barcelona, 2001. Des d'una visió més general, Samuel GARRIDO, *Treballar en comú. El cooperativisme agrari a Espanya (1900-1936)*, Edicions Alfons el Magnànim, 1996, p. 98-112.

8. *Bulletí Sindical*, núm. 138, 7 de desembre de 1919, p. 2.
9. R. PUJOL i J. CLARA, «Acció Social Agrària de les Terres Gironines», dins *Revista de Girona*, núm. 81 (1977), p. 305-315, i núm. 84 (1978), p. 247-254.
10. BFSA, núm. 166 (15 d'abril de 1933), p. 4.
11. BFSA, núm. 168 (15 de juny de 1933), p. 1-4, «El Conveni amb la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi».